

MT. 4. 2/205-1960
Hist. os. 4.

JuLij 19/1 1960

REDOGÖRELSE över UTGRÄV-

NINGEN av DOMARGÅRD

Domargårdens jord i KÄRIS köping nord-
ost om Kullis. Nordväst om kullen är en li-
ten bäck. På kullen är det mycket vegetation, endast på två
av utgrävningarna växer det så smått rosen- och visnärbuskar.

De tre av grundarna ligger på jämn mark. Marken sluttar
sluttigt på nordvästra sidan av Grund I (j.s.f. nedan). På sö-
dra slutt sluttar marken under Grund III mot nordost.

Det som kallas utgrävningar på kullen är tre grundar, som i det
följande kallas Grund I, II och III efter den följd de gräv-
des från.

De tre grundarna bildar tillsammans ett beröckskomplex.
Det som kallas Grund II i beröckskomplexet och två andra (Grund I
och III) symmetriskt på båda sidorna av mittlinjen (j.s.f.
PLAN). Vägen från s.v., Bergsbygd, har sannolikt gått i den-
na riktning upp mot Grund II.

2. ANVÄNDNING

Grundarna har huvudsakligen begränsat till ett tagg från
beröckskomplexet.

Grund II grävdes till 50 - 60 cm brett till all-
tid. Grund I och III grävdes till 100 cm brett till all-
tid. Vid Grund III kunde denna meter
dock ej tillräckligt på grund av svårigheten. Vid Grund
III grävdes således grundens sida från i sin helhet.

3.6. Utgrävningen påbörjades med ett trappor till den i Grund I
liggande källaren (se plan), vidare trappor ner till av Grund I
och huvudsakligen mot nordvästra ytterkanten av grundens södra
sida.

4.2. Utgrävningen fortsattes med ytterligare två meter på södra sidan av

HENRIK LILIUS
Augusti 1959.

I SITUATIONEN:

DOMARGÅRD ligger på DEGERBYgårds jord i KARIS köping nordost om gården på en kulle. Nordväst om kullen är en liten bäck. På kullen är ej mycket vegetation; endast på två av husgrunderna växer träd samt rosen- och vinbärbuskar.

Endast en av grunderna ligger på jämn mark. Marken sluttar starkt på nordvästra sidan av Grund I (j.m.f. nedan). På samma sätt sluttar marken under Grund III mot nordost.

Allt som allt utgrävdes på kullen tre husgrunder, som i det följande kallas Grund I, II och III efter den följd de grävdes fram.

Dessa tre husgrunder bildar tillsammans ett barockkomplex med ett hus (Grund II) i bakgrunden och två hus (Grund I och III) symmetriskt på båda sidorna av mittaxeln (j.m.f. PLAN). Vägen från n.v., Degerbygård, har sannolikt gått i denna mittaxel upp mot Grund II.

II. ARBETSFÖLJDEN

UTGRÄVNINGEN måste huvudsakligen begränsas till att taga fram konturerna av grunderna.

Vid Grund I och II grävdes ett 50 - 60 cm brett dike alldeles invid grundstenarnas yttre sida. Däremot lämnades inre sidan av grunderna orörda. Vid Grund III kunde denna metod dock ej tillämpas, då grunden var så oregelbunden. Vid Grund III grävdes således grundstenarna fram i sin helhet.

3.8. Utgrävningen påbörjades med att trapporna till den i Grund I liggande källaren frilades, vidare framtogs hörnen av Grund I och nordöstra- och nordvästra ytterlivet av grunden frilades.

4.8. Utgrävningen fortsattes med sydöstra och sydvästra sidan av

Grund I. Vidare framtogs hörnen av Grund II.

5.8. Grund II grävdes fram i sin helhet, samt en del av den i mitten av Grund II belägna spisgrunden.

6.8. Grund III utgrävdes.

7.8. Den uppgrävda jorden jämnades ut.

III.1. GRUND I

=====

GRUNDEN består av gråstenar av olika storlek. I grunden har använts MURBRUK i alla väggar. Man påträffade dock murbruk i fogarna endast på nordöstra och nordvästra sidan av grunden. Men däremot innehöll den jord, som täckte de övriga sidorna av Grund I, i mycket hög grad murbruks bitar. MURBRUKET var till sin färg gråbrunt; sanden var mycket fin och kalken var i små korn. - TEGEL har också använts i huset, ty jorden som täckte grunden innehöll mycket tegelSKÄRVOR. Dessa har måhända använts som fyllnad i fogarna.

A. SYDÖSTRA sidan av grunden är till sin kontur den mest regelbundna. Den är 18.50 m lång. Stenarna ligger endast i ett skikt. Ställvis har dock flere stenar legat på varandra, men de har rasat ned. (j.m.f. PLAN.) Nedrasade stenar fanns 8,10 m och 9,00 - 10,40 m från östra hörnet. Möjligt är också, att en del av grundstenarna har flyttats bort. - HÖRNstenen i östra hörnet är betydligt större än de övriga stenarna i grunden.

Mellan 10,93 m och 12,40 m från östra hörnet skjuter en oregelbunden stenbeläggning ut från grunden mot sydost. Dess längd är 1,40 m (j.m.f. PLAN). I själva grunden fattas stenar på motsvarande ställe. Däremot höjer sig jorden här till en två meter lång halvrund kulle.

En kulle lik den ovan beskrivna befinner sig mellan 5,50 - 7.30 m från östra hörnet. Dess sydöstra kant ligger i liv med källartrappans översta trappsteg. Följaktligen verkar det som om de stenar som ligger ovan på trappan skulle bilda en vägg, som fortsätter mot sydost under kullen och skjuter ut ur väggrunden. I det grävda diket kunde man se, att kullen består av stenar. - Kullens längd är 2.80 meter.

Sannolikt är, att dessa två kullar ligger i samband med varandra. Kanske är det fråga om grunden till en förstuga eller om en dubbel ingång.

Tiden tillät dock ej en närmare undersökning av kullarna.

B. NORDÖSTRA sidan är ej lika väl bevarad som den sydöstra.

Väggen är 11 m lång.

Från östra hörnet 4,80 m framåt ligger stenarna dock relativt regelbundet. Stenarna är runda och två - tre på varandra. - Mellan 4,50 m och 8.30 m från östra hörnet är stenarna kantiga. Här finns murbruket ännu kvar i fogarna. - Resten av grunden är på den här sidan rätt oregelbunden.

Mellan 4.50 - 8.30 m från östra hörnet skjuter en stenbeläggning mot nordost (j.m.f. PLAN). Detta stenpartiets sydöstra sida begränsas av några relativt regelbundet liggande stenar. På nordvästra sidan är förhållandet detsamma. De däremellan liggande stenarna är små och de ligger oregelbundet. Förövrigt sluttar marken mot nordost. Det är möjligtvis fråga om grunden för ett annex till den egentliga byggnaden.

C. NORDVÄSTRA sidan av grunden är den oregelbundnaste. Den är 19.00 m lång.

Västra hörnet markeras av en stor hörnsten. Däremot är i norra hörnet två stora stenar bredvid varandra, som båda kunde

tolkas som hörnstenar. Om man med hjälp av de övriga hörnen ville bestämma vilkendera av dessa stenar är den verkliga hörnstenen, vore det den övre. Dock utgår från båda stenarna en stenrad mot väster, men den lägre liggande stenraden förenar sig med den övre i mitten av grunden. - Det verkar som om det vore fråga om en dubbel grund. Den lägre grunden skulle då stöda sockeln, den övre stenraden. Detta skulle närmast bero på att kullen, som ovan framgått, sluttar mot nordost.

Förövrigt är sockeln mycket hög (mellan 0,80 - 1,30 m) t.o.m. fem stenar på varandra. - Från sockeln har dock flere stenar rasat ned. Grunden nedanför sockeln är inte rak, utan svänger både inåt och utåt.

I västra hörnet skjuter två stenar ut mot nordväst. Mellan 4,05 och 5,30 m från västra hörnet är ett utskjutande stenparti.

D. SYDVÄSTRA sidans kontur var lätt fastställd. Den är dock ej alldeles rak och en del stenar har rasat ner. Marken sluttar mot västra hörnet och här är grunden relativt hög. Stenarna låg två - tre på vandra. - I södra hörnet skjuter två efter varandra liggande stenar mot sydväst.

E. KÄLLAREN

1. I GRUND I finns en källare, som ligger nästan i mitten av grunden. Den är rektangulär och välvd med ett tunnvalv.

Materialet är gråsten. Valvet börjar omedelbart från golvnivån. Golvet utgöres av ett sandlager innehållande en och annan gråsten. Valvets struktur är någorlunda regelbunden, så att man kan följa de olika gråstensskikten.

Murbruket är detsamma, som påträffades i grundens yttre sida, d.v.s. gråbrunt, med små kalkkorn och fin sand. Detta tyder på att källaren och själva huset är samtida. - Dess-

utom finns i fogarna några tegel och tegelbitar.

Tegelmått:

? x 13 x 6 cm

? x 12 x 5 cm

Mellan nordvästra kortväggen och valvet finns en liten sprin-
ga (j.m.f. sektioner).

Källarens längd är 4,60 m, bredd 3,60 m och höjd 1,80 -
2,10 m.

2. INGÅNGEN

a. INGÅNGEN har tegelmurade poster och täcks av ett seg-
mentbågigt valv. VALVETS djup är 1,40 m och dess spännvidd
0,33 m. Dess anfang är på båda sidorna rätt brett. - Yttre
delen av valvet är av nytt murverk (j.m.f. skiss I).

b. DÖRRPOSTERNA består alltså av tegelmurning. Den nordvästra
posten 1,53 m hög; den sydöstra 10 cm lägre d.v.s. 1,43 m.
Dörröppningens bredd är 0,76 m.

Båda posterna består av två slags murverk. Nedtill är äldre,
ursprungligt murverk, upptill är yngre, reparationsmurverk
(j.m.f. skiss II).

I NORDVÄSTRA posten är det äldre murverkets höjd 0,78 m.
Under detta ligger en 0,30 m hög gråsten. Det yngre murver-
ket ligger omedelbart ovanpå det gamla. Dess höjd är 0,65 m.
Bakom det nya "murskalet" (en slags revetering) ligger dock
en yta av det gamla murverket, som fortsätter ut bakom pos-
ten och bildar en vägg åt trappan. - Nordvästra posten är
ej väl bevarad. Övre delen lutar starkt mot sydost.

Även SYDÖSTRA posten vilar på en 0,10 m hög gråsten.
Ovanpå stenen är det äldre murverket, vars höjd är 0,88 m
och sedan följer det nyare 0,46 m höga murverkspartiet.

c. Det äldre och det yngre murverket skiljer sig både till bruk och tegelmått. Valvet och de äldre delarna av posterna har tegel av samma slag. Murbruket är detsamma som i källaren och i husgrunden, d.v.s. brungrått med små kalkkorn. Härav framgår att källaren och dörröppningens äldre delar hör till samma byggnadsskede som själva huset.

De äldre teglens mått:

25 x ? x 5 cm

24 x 11,5 x 5,5 cm

23 x 12 x 5 cm

? x 12,5 x 5,5 cm

Dessa tegel har i Åbo och Tavastehuslott daterats till 1600-talet. (Till denna frågan återkommer vi senare.)

De nyare teglen är av det nutida formatet:

27,5 x 12 x 7 cm

26 x 13 x 6,5 cm

25 x 12 x 7 cm

Murbruket är cementhaltigt.

Dessa tegel förekommer således i övre delarna av posterna och i yttre kanten av valvet.

Det nya murverket har varit slammat med blågråslamning. Däremot finns inga rester av slamning i det äldre murverket.

3. TRAPPORNA. Omedelbart från källarens botten började trappan som gick i riktning sydväst - nordost. Vid utgrävningen påträffades sju trappsteg, alla av olika höjd, men av samma material - gråsten (j.m.f. PLAN) och sektionen).

Trappan hade å båda sidor väggar, som var relativt väl bevarade.

Nordvästra trappväggen hade ännu, som ovan framgått, kvar

en del av tegelmurverket. Sannolikt har hela väggen varit murad av tegel. Bakom tegelväggen var några oregelbundna gråstenar. Förbandet i murverket var även oregelbundet; de flesta teglen var "löpare".

Sydöstra väggen var helt av gråsten ovanpå tredje trappsteget (nedifrån) stack dock några tegel ut sydost om sydöstra posten. Dessa är möjligen rester av en vägg, som skulle ha täckt de nu synliga gråstenarna.

Omedelbart ovanpå det översta trappsteget var en tvärs övergående gråstens^{sten}läggning, som dock döljs av den ovan beskrivna kullen.

F. MELLANVÄGGSS RESTERNA

Inom grunden befann sig en del regelbundna stenrader (j.m.f. PLAN). Dessa kan betraktas som lämningar av mellanväggar. Rum^sdispositionen kan dock möjligtvis rekonstrueras endast genom en närmare grävning och undersökning av dessa väggrester.

G. I nordöstra delen av grunden var ^{ytterligare,} ännu en kulle med tegelbeläggning. Den bildade en slags fortsättning på den ovan omtalade nordöstra halvrunda kullen. Möjligtvis är det fråga om en öppen spis, men detta kan dock ej med säkerhet fastställas utan närmare undersökning.

III 2. GRUND II

GRUND II ligger i 90° vinkel mot Grund I. Dess västra hörn är 8 m öster om östra hörnet i Grund I.

A. NORDVÄSTRA sidan av grunden är till sin struktur identisk med nordvästra sidan av Grund I. Grunden består här av en

sockel med delvis framför, delvis under liggande grundstenar.

Marken sluttar nämligen på detta ställe. Sockelgrundens bredd skiftar mellan 15 - 30 cm. I västra hörnet, som står lägst, skjuter grunden 70 cm mot väster från sockelhörnet.

Materialet är även i Grund II gråsten. Sockelns höjd är ungefär 40 cm räknat från grundens övre kant. Några från sockelns nedrasade stenar påträffades ej i jorden, som täckte grunden. - I jorden fanns relativt litet murbruksbitar och tegelbitar. Murbruket var dock detsamma som i Grund I.

Väggen var 7,50 m lång.

B. NORDÖSTRA sidan mätte i längd 18,40 m. Den var rätt illafaren. I grunden fattades en hel del stenar.

Jorden innehöll mycket tegel- och murbruksbitar. Murbruket var detsamma som i Grund I.

Grunden var här låg; endast 1 - 2 stenar på varandra.

Mellan 10,00 - 14,10 från norra hörnet innehöll jorden också murbruk, som skilde sig från det ovan nämnda. Det kan rubriceras som LERBRUK. På samma stället låg innanför grunden en liten kulle (j.m.f. PLAN), som begränsades av en regelbunden stenbeläggning. Kullen "skalades" delvis och det framgick, att det var fråga om en ÖPPEN SPIS. Murningen var gjord med lerbruk och stenarna som använts var flata gråstenar som var lagda i många skikt. Vidare innehöll kullen tegelbitar och hela tegel.

Tegelmått:

29,5 x 15 x 7 cm

29,5 x 14,5 x 8 cm

Tegel av denna storlek hittades ej på andra ställen på Domargårdskullen. Däremot vid en annan husgrund ca. 500 m söder-

om Domargård, som även hade en öppen spis. - En källare i ru-
iner av Degerby gamla huvudbyggnad (sydväst om Domargård) är
välvd med tegel av liknande art. - Förhållandet mellan dessa
husgrunder kan möjligtvis klarläggas genom en närmare under-
sökning.

C. SYDÖSTRA sidan av grunden var också i dåligt skick. Väggen
var 8,20 m lång. Hörnstenarna var stora, men flata. De flesta
av grundstenarna hade rasat ned och endast i båda hörnen
fanns en bit regelbunden stenbeläggning (j.m.f. PLAN). Dessa
stenar, som låg utanför vägglinjen, kan dock med säkerhet an-
ses ha hört till väggrunden.

Den borttagna jorden innehöll litet tegel- och murbruksbitar.

D. SYDVÄSTRA sidan var välbevarad. Nära södra hörnet hade dock
några stenen ramlat ned. Dessutom fattades stenar mellan 12,50
- 13,50 m mätt från södra hörnet. Förövrigt är grunden regel-
bunden. Stenarna, som är stora, är i ett skikt. - Tegel- och
murbruksbitar hittades i ringa grad. - Väggens längd är 18,00 m.
Mellan 6,50 - 8,50 och 11,00 - 12,50 skjuter två stenbelägg-
ningar utur vägglinjen. Eftersom de ligger någorlunda i mitten
av väggen torde de kunna anses markera ingången.

III 3. GRUND III

Som ovan framgått, måste vid Grund III tillämpas ett annat
grävningssätt än i de andra husgrunderna. De båda långväg-
garnas riktning var relativt lätt att bestämma, ty dess väggar
markerades av tydliga stenrader. Däremot kunde kortväggarna be-
stämmas endast med hjälp av hörnstenarna, ty här fanns inga
stenrader.

GRUND III hade en mycket oregelbunden stenbeläggning. Sannolikt är, att huset ifråga har stått på pelare bestående av större stenar och mellanrummen har varit fyllda med mindre stenar och tegelbitar. Murbruk hittades i ringa grad vid utgrävningen i Grund III.

A. SYDÖSTRA sidan av grunden var 18,80 m lång. Bredvid östra hörnet var en stor sten som sannolikt har varit en pelarsten. Dessutom torde åtminstone två pelarstenar kunna urskiljas; nämligen mellan 4,60 - 5,50 m och 12,80 - 13,50 m från östra hörnet. Härtill kommer naturligtvis ännu södra hörnpelaren. Mellan dessa antagna pelare befann sig till största delen små stenar, men även några större (j.m.f. PLAN). - Murbruks bitar som hittades var identiska med dem som hittades i de övriga grunderna.

B. NORDVÄSTRA sidan liknar mycket den ovan beskrivna. Dess längd är 19,20 m. Några säkra pelare kan dock ej urskiljas i den. Bland stenarna fanns tegel - och murbruksbitar, samt en större tegelbit (3 x 14,50 x 7,50 cm).

C. NORDÖSTRA sidan är 6,50 m lång.

D. SYDVÄSTRA sidan är 7,20 m lång.

IV HELHETEN

Som ovan framgått, bildar husgrunderna på Domargård ett barockkomplex. GRUND II ligger i bakgrunden och GRUND I på nordvästra sidan och GRUND III på sydöstra sidan om mittaxeln.

Vilken av grunderna har varit karaktärsbyggnaden kan ej med

säkerhet sägas. Det verkar dock som om Grund II skulle ha haft denna funktion av läget att döma. Härför talar också den öppna spisen i mitten av grunden.

GRUND I skulle då ha varit ett förrådshus med källare. Dock finns ju ovanpå källaren en kulle som möjligtvis kan vara en öppen spis. Dessutom är det möjligt att det i sydöstra väggen skulle ha funnits en dubbel ingång, som säkerligen ej skulle ha blivit byggd till ett förrådshus. - Dessa frågor kan klargöras endast genom en närmare undersökning.

Endast GRUND III kan med säkerhet anses ha varit ett förrådshus. Ett bebott hus skulle ej ha blivit byggt på pelare.

V. ETT FÖRSÖK TILL DATERING av DOMARGÅRD:

På grund av byggnadernas placering i förhållande med varandra kan DOMARGÅRD anses vara ett typiskt 1600 - tals komplex. - Det är inte heller troligt att det funnits någon äldre byggnad på kullen, då intet påträffades, som skulle tyda på en sådan.

I ingången av källaren påträffades 5 - 6 cm tjocka tegel. Dessa har, som ovan nämndes, blivit daterade till 1600 - talet. Således skulle ingången murats på 1600 - talet. Eftersom murbruket i GRUND I och de båda övriga husgrunderna var identiskt med bruket i källaringången, verkar det sannolikt, att HELA DOMARGÅRD KAN DATERAS till 1600 - TALET.

Vad beträffar teglen av 7,5 cm tjocklek är deras datering ännu en öppen fråga. Närmast torde de höra till slutet av 1600 - talet eller till början av 1700 - talet. Troligtvis skulle även denna fråga lösas genom en utgrävning av DEGERBY husruin.

Vad slutligen beträffar det nya murverket i källarens in-

gång, måste det anses vara helt modernt. KALLE KIVIMÄKI från Degerbygård berättade, att man annu för 30 år sedan hade använt källaren som potatiskällare. Visserligen hade då en öppning i sydöstra väggen av källaren använts som ingång. Men säkerligen är det nya cementmurverket från början av 1900 - talet.

VI. VID UTGRÄVNINGEN GJORDA LÖSFYND

GRUND I

Sydöstra sidan	2 nycklar
Nordvästra sidan	2 spikar
	1 stycke av en kritpipa
	1 nit
	krukbitar
Nordöstra sidan	1 kniv

GRUND II

Nordvästra sidan	1 kniv
	krukbitar
Nordöstra sidan	1 kniv
	1 spik
	1 sax
	1 svängd järnbit
	1 del av en skära

Vid GRUND III gjordes inga lösfynd.

De ovan nämnda föremålen togos till vara (Nationalmuseets inv. nummer).

Dessutom hittades mycket lerbruk- och glasbitar, som var helt moderna och därför ej värda att tagas till vara.

SKISS I

1:20

Henrik Lilius

Henrik Lilius

Hörfallet nytt murverk

Nytt murverk

1830-tals murverk

SEKTION

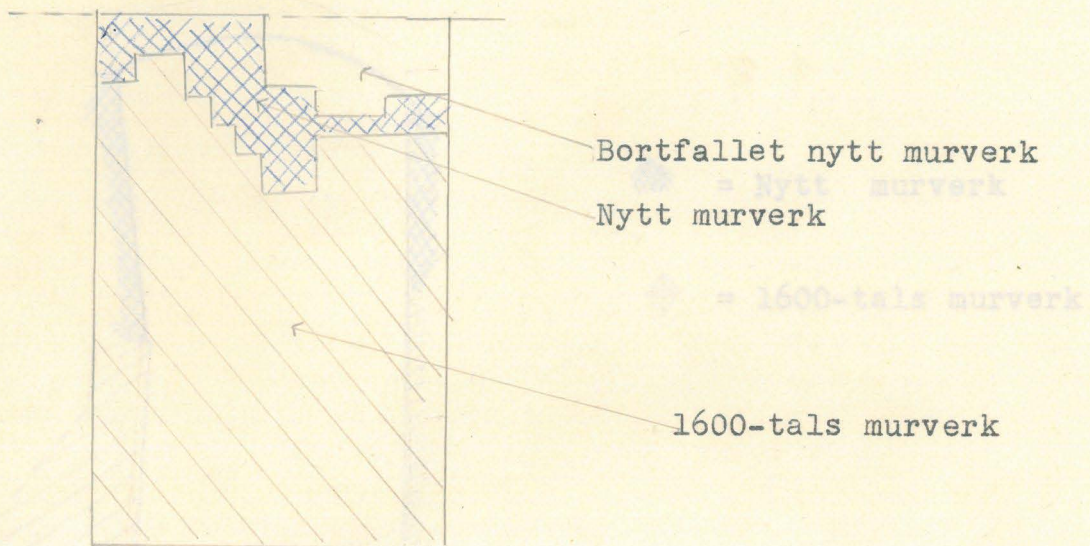
DOMARGÅRD

=====

INGÅNGSVALVET

SKISS I

1:20

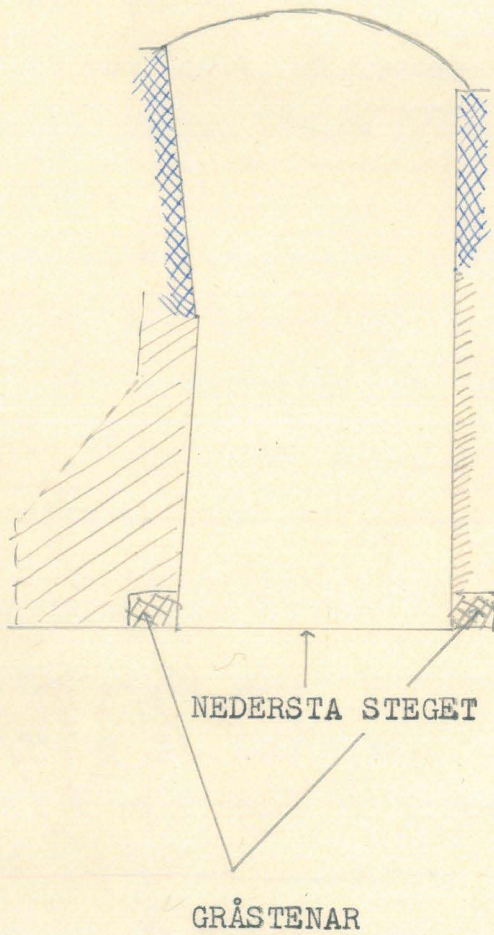

DOMARGÅRD

DÖRRÖPPNINGEN sedd inifrån

SKISS II

1:20

 = Nytt murverk

 = 1600-tals murverk